

KIÇIK QAFQAZIN ƏRAZISİNDƏ MİS-PORFİR YATAQLARININ YERLƏŞMƏ VƏ FORMALAŞMA XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Mürsəlov E.R. - I kurs magistrantı

Bakı Dövlət Universiteti

Azərbaycanın Kiçik Qafqaz hissəsi ərazi baxımından mis-porfir filizləri üçün perspektivli bölgədir. Geodinamik formalaşma xüsusiyyətlərinə və metallogenik zonallığına görə əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən Somxit-Qarabağ və Mixxana-Zəngəzur bölgələrində mis-porfir yataqları geniş yayılıb. Somxit-Qarabağ zonasındakı yataqların ada qövs şəraitində (ada qövs-subdiksiya zonasında vulkanik adalar zənciridir) yaranması, vulkan-plutonik komplekslərlə əlaqəsindən, Mixxana-Zəngəzur zonasında isə tektonik-maqmatik fəallıq nəticəsində yaranan kraton çox-üzlü qranitoid komplekslərlə birləşməsindən əmələ gəlir. Mis-porfir yataqlarının yerləşməsi və formalaşmasının əsas amillərindən biri onların müəyyən maqmatik komplekslərlə əlaqəsinin olmasıdır. Bu qanunauyğunluq Kiçik Qafqazın bütün mis-porfir yataqlarında özünü göstərir. Bu baxımdan Somxit-Qarabağ zonası xarakterik andezit-vulkanizmlı plagioqranit və qabbro-diorit-qranodiorit formasıyanın əlaqəli olduğu qranitoid intruziv vulkanik maqmatizmlı müdaxilə kəməridir. Mixxana-Zəngəzur zonasındakı filizli vulkan-plutonik birləşmələr eosən andezit vulkanizmi və intruziv qranit-qranosienit komplekslərin səthdə birləşməsindən ibarətdir. Kiçik Qafqazın bu və ya digər zonasında mis-porfir yataqları, bu filizlərin genetik və yer baxımından əlaqəli olduğu qranitoid intruzivlərinin müdaxiləsi üçün ən əlverişli şəraitin yarandığı struktur formasiya zonalarının periferik hissələrində əmələ gəlir.

Mis-porfir yataqlarının geostrukturunun regional plandakı yerləşməsi aşağıdakı kimi müəyyən edilir: tektonik rejim və bu strukturların təməlinin qoyulma vaxtı; filizə nəzarət strukturu funksiyasını yerinə yetirən və ona dairəvi şəkildə birləşmiş müxtəlif vəzifəli iri submeridional xətlərin olması; bu xətləri şaxələndirən parçalanmaların təbiəti; natrium sırasından olan orta turşuluqlu intruzivlərin olması, petroqrafik və kalium qranit tərkibinə görə daha sadə (Somxit-Qarabağ ada qövsü) və az hallarda subqələvi olan (Mixxana-Zəngəzur zonası), həmçinin, vulkan-plutonik komplekslər əmələ gətirən bir-birinə zidd bazalt-riyolit və bazalt-dasit formasiyalarının vulkanogen əmələ gəlmələridir. Mis-porfir yataqlarının lokal yerləşməsi amilləri belə təyin edilir: porfir intruzivlərinin mövcudluğu, intensiv çatlıqlıq zonaları, erozional yarığın səviyyəsi; müdaxilə süxurlarının fiziki-mexaniki xüsusiyyətləri.